

Ymateb Llywodraeth Cymru i ymchwiliad Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig i gronfeydd datblygu rhanbarthol ar ôl gadael yr UE

Dyddiad – Dydd Iau 8 Mehefin 2023

Teitl – Cronfeydd datblygu rhanbarthol ar ôl gadael yr UE

Trosolwg

- Mae'r papur hwn yn rhoi gwybodaeth i Bwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig am y trefniadau cyllido ar ôl gadael yr UE.
- Mae rhaglenni Cronfeydd Strwythurol 2014-2020 yr UE¹ werth £2.1bn i Gymru, gan arwain at dros £3bn o fuddsoddiad gyda'i gilydd. Hyd yma, mae'r rhaglenni hyn wedi creu 33,900 o swyddi newydd a 6,700 o fusnesau newydd, wedi cefnogi 19,300 o fusnesau, wedi helpu 40,800 o bobl i gael gwaith ac wedi helpu pobl i ennill 152,000 o gymwysterau.
- Roedd maniffesto etholiad 2019 Llywodraeth y DU yn ymrwymo i ddarparu cyllid yn lle cyllid blaenorol yr UE ym mhob un o wledydd y DU ac y byddai'r cyllid newydd hwnnw "o leiaf gyfwerth". Nid yw wedi anrhydeddu'r ymrwymiad hwn sy'n wedi cael ei ailadrodd droeon.
- Mewn gwirionedd mae dull Llywodraeth y DU yn tynnu cyllid i ffwrdd o feysydd datganoledig y mae'r Senedd wedi penderfynu arnynt ers dechrau datganioli.
- Cafodd y Gronfa Ffyniant Gyffredin ei dylunio i gymryd lle cyllid yr UE ond mae ei chwmpas yn llai ac yn gulach; er enghraifft, nid oes blaenoriaeth i fuddsoddi mewn ymchwil ac arloesi.
- Mae Llywodraeth y DU yn defnyddio Deddf Marchnad Fewnol y DU i benderfynu gwario'r Gronfa Ffyniant Bro ar brosiectau lleol yng Nghymru hynny mewn meysydd datganoledig.

Colli £1bn o Gyllid yr UE

1. Ar 4 Mai 2022, cyhoeddodd y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol Ddatganiad Ysgrifenedig² yn amlinellu'r cyllid sydd wedi cael ei gollu yng Nghymru oherwydd trefniadau Llywodraeth y DU ar gyfer darparu cyllid yn lle cyllid yr UE.
2. Yn gryno, dyrannwyd £2.1bn i Gymru ar gyfer Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) a Chronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) yr UE yn ystod 2014-2020. Byddai'r rhain wedi bod yn werth £1.404bn rhwng mis Ionawr 2021 a mis Mawrth 2025, gan ganiatáu ar gyfer chwyddiant a chyfraddau cyfnewid yn yr un modd ag y mae Llywodraeth y DU wedi'i wneud wrth gyfrifo lefel Cyllid Cronfa Ffyniant

¹ Mae hyn yn cynnwys Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop a Chronfa Gymdeithasol Ewrop

² [Datganiad Ysgrifenedig: Colli cyllid i Gymru o ganlyniad i drefniadau Llywodraeth y DU ar gyfer cyllid i ddisodli cyllid UE \(4 Mai 2022\) | LLYW.CYMRU](#)

Gyffredin y DU i'w ddyrannu i Gymru.

3. Byddai'r cyllid hwn yn ychwanegol at daliadau parhaus a wnaed o ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ariannu prosiectau mewn blynyddoedd blaenorol o dan raglenni 2014-2020.
4. Cadarnhaodd Llywodraeth y DU ar 13 Ebrill 2022 y bydd Cymru'n cael £585m drwy ei chynllun i ddarparu cyllid yn lle cyllid yr UE, sef y Gronfa Ffyniant Gyffredin, rhwng mis Ebrill 2022 a mis Mawrth 2025. Mae hyn yn cynnwys £101m sy'n cael ei frigidorri gan Lywodraeth y DU i gefnogi rhaglen rhifedd i oedolion o'r enw Lluosi.
5. Ynghyd â'r £47m o gynllun peilot Cronfa Adnewyddu Cymunedol 2021-22, bydd Cymru'n cael £632m o gyllid yn ystod y cyfnod yn lle'r cyllid blaenorol, sef diffyg o £772m.
6. Ar ben hyn, wrth ddarparu cyllid yn lle cyllid ffermio'r UE, mae Llywodraeth y DU yn tynnu taliadau'r UE sy'n ddyledus i Gymru am waith a oedd yn rhan o raglen Datblygu Gwledig 2014-2020. Mae hyn yn golygu bod cymunedau gwledig Cymru £243m yn waeth eu byd na phe baem wedi aros yn yr UE.
7. Gyda'i gilydd, mae'r golled o £243m mewn cyllid gwledig a'r diffyg o £772m yng nghronfeydd strwythurol yr UE yn rhoi cyfanswm sydd ychydig dros £1bn. Gan ddefnyddio'r un addasiad chwyddiant i gyllid gwledig â'r cronfeydd strwythurol, mae'r diffyg cyffredinol yng nghyllideb Cymru dros £1.1bn.
8. Nid yw'r ffigurau hyn yn cynnwys colli cyllid oherwydd i golli mynediad Cymru at raglenni cyllido eraill yr UE, gan gynnwys Erasmus, Horizon Ewrop a Chydweithredu Tiriogaethol Ewropeaidd. Nid yw Llywodraeth y DU wedi darparu cyllid sy'n cyfateb yn llawn i'r cyllid hwn.

Dyluniad y Gronfa Ffyniant Gyffredin

9. Ar ôl canlyniad Refferendwm 2016 ynghylch yr UE, aeth Llywodraeth Cymru ati i [weithio gyda sefydliadau rhanddeiliaid a'r Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd](#) i ddatblygu model newydd ar gyfer buddsoddi cronfeydd a fyddai'n cymryd lle cronfeydd yr UE.
10. Cafodd y [Fframwaith ar gyfer Buddsoddi Rhanbarthol](#) ei gydgynhyrchu a'i gyhoeddi yn 2020 yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus. Roedd yn cynnwys cyfran o gyllid ac ymreolaeth i lywodraeth leol, a mynediad uniongyrchol at gyllid ar gyfer sectorau anllywodraethol.
11. Cafodd y broses ei goruchwyllo gan grŵp llywio cynrychioliadol o dan gadeiryddiaeth Huw Irranca-Davies AS ac roedd yn seiliedig ar ymrwymadau na fyddai Brexit yn golygu colli cyllid na phwerau datganoledig.
12. Cafodd cynllun Llywodraeth y DU i ddarparu cyllid yn lle cyllid yr UE, sef y Gronfa Ffyniant Gyffredin, ei gyhoeddi am y tro cyntaf yn 2017. Ni chafodd Llywodraeth

Cymru fewnbwn na rôl yn y gwaith o ddylunio na datblygu'r gronfa cyn ei lansio ym mis Ebrill 2022.

13. Roedd Llywodraeth Cymru wedi cynnig fformiwla i ddyrannu arian y Gronfa Ffyniant Gyffredin gyda phwysoliad o 70% i Fynegai Amddifadedd Lluosog Cymru er mwyn dosbarthu cyllid yn deg ar draws Cymru yn ôl yr angen economaidd. Yn lle hynny, mae Llywodraeth y DU yn defnyddio fformiwla sy'n rhoi pwysoliad o 30% i MALIC, pwysoliad poblogaeth o 40%, a phwysoliad o 30% i'w mynegai Cronfa Adfywio Cymunedol ei hun (y gronfa beilot i'r Gronfa Ffyniant Gyffredin).
14. Mae'r Gronfa Ffyniant Gyffredin yn sianelu cyllid drwy awdurdodau lleol yn unig ac mae'n gwneud hynny'n flynyddol. Mae hyn yn golygu nad yw hi bellach yn bosibl ariannu prosiectau strategol dros nifer o flynyddoedd a gefnogwyd gynt gan gronfeydd yr UE.
15. Mae dyluniad lleol y Gronfa Ffyniant Gyffredin yn golygu nad oes modd parhau i ddarparu cyllid i brosiectau sy'n gweithredu ar draws Cymru gyfan. Roedd prosiectau o'r fath yn arfer cael eu cefnogi gan gyllid yr UE. Mae hyn yn cynnwys prosiectau fel Busnes Cymru, y rhaglen Prentisiaethau, cynlluniau cyllid busnes sy'n cael eu rhedeg gan Fanc Datblygu Cymru a Chronfa Cynhwysiant Gweithredol CGGC a oedd yn cefnogi pobl agored i niwed i gael gwaith a hyfforddiant.
16. Mae sectorau y tu allan i lywodraeth leol yn cael gwneud cais am gyllid ond mae ffocws culach y Gronfa Ffyniant Gyffredin a'r gostyngiad yn y cyllid sydd ar gael yn golygu bod llawer llai o botensial i fuddsoddi yn y sectorau addysg uwch, addysg bellach, busnes a'r trydydd sector.
17. Mae blaenoriaethau buddsoddi'r Gronfa Ffyniant Gyffredin yn gulach na rhaglenni Cronfa Strwythurol yr UE. Er enghraifft, cafodd tua £380m o raglenni 2014-2020 yr UE ei fuddsoddi mewn Ymchwil ac Arloesi. Nid yw hwn yn faes buddsoddi cymwys. Mae hyn yn golygu na fydd y Gronfa Ffyniant Gyffredin yn darparu cyllid i fuddsoddiadau ymchwil ac arloesi gwerth miliynau o bunnoedd sy'n cefnogi cydweithio rhwng busnesau a'r byd academaidd i sicrhau twf.
18. O ganlyniad, mae amrywiaeth o sectorau wedi sôn eu bod wedi gorfod colli llawer iawn o swyddi a chau prosiectau allweddol mewn meysydd gan gynnwys datgarboneiddio, ynni adnewyddadwy a sgiliau diwydiannol.
19. Er enghraifft, mae'r Academi Deunyddiau a Gweithgynhyrchu yn cael ei harwain gan Brifysgol Abertawe ac mae'n cefnogi Doethuriaethau Peirianeg sy'n canolbwyntio ar ddiwydiant a Graddau Meistr Ymchwil ym maes gweithgynhyrchu a deunyddiau uwch. Dechreuodd yr Academi yn 2015 gyda £16.6m o gyllid yr UE, a daw i ben ym mis Rhagfyr 2023. Mae'r busnesau sydd wedi cymryd rhan wedi cynnwys TATA Steel, BASF, y Bathdy Brenhinol a Weartech International.
20. Mae'r trydydd sector hefyd yn poeni am y diffyg cyfle i gymryd rhan yn y ffordd mae'r Gronfa Ffyniant Gyffredin yn cael ei darparu, yn enwedig o ran penderfynu lle mae angen y cymorth fwyaf ar gymunedau a phobl agored i niwed. Ar ben

hynny, mae'r sector yn sôn am y cyfleoedd cyfyngedig ar gyfer prosiectau rhanbarthol oherwydd bod awdurdodau lleol yn cael dyraniadau unigol a bod amserlenni'r Gronfa Ffyniant Gyffredin o ran ceisiadau a phenderfyniadau yn wahanol. Mae'r trydydd sector yn ofni felly bod yr arbenigedd a'r enghreifftiau da iawn o gymorth sydd ar gael i gymunedau a phobl agored i niwed mewn perygl o gael eu colli a byddent yn croesawu cyfleoedd i gael eu cynnwys ac ymgysylltu'n well wrth ddarparu'r Gronfa Ffyniant Gyffredin.

21. Mae dyluniad y Gronfa Ffyniant Gyffredin yn addas i brosiectau lleol llai, tymor byr sy'n debyg i'r dull a fabwysiadwyd ar gyfer rhaglenni Cronfeydd Strwythurol yn UE ar gyfer 2000-2006. Roedd gwersi a ddysgwyd o'r gwerthusiad annibynnol wedi arwain at gefnogi prosiectau mwy a rhai mwy strategol yn rhaglenni 2007-2013 a 2014-2020 i greu mwy o effaith economaidd a gwaddol.

Gweithredu'r Gronfa Ffyniant Gyffredin

22. Roedd yn rhaid i awdurdodau lleol gyflwyno cynlluniau buddsoddi i'r Gronfa Ffyniant Gyffredin rhwng 30 Mehefin ac 1 Awst 2022. Cafodd y rheini wedyn eu hasesu gan weision sifil y DU. Gweinidogion yn Adran Ffyniant Bro, Tai a Chymunedau y DU oedd wedyn yn penderfynu ar y ceisiadau.
23. Roedd yn rhaid i lywodraeth leol gynnull partneriaeth leol yn ystod y broses o ddatblygu a chyflawni eu cynlluniau buddsoddi. Roedd Llywodraeth y DU yn mynnu bod cynrychiolwyr o amrywiol sectorau ar y partneriaethau hyn, yn ogystal ag Aelodau Seneddol. Nid oedd gofyniad i gynnwys Aelodau'r Senedd.
24. Roedd Llywodraeth y DU i fod i gymeradwyo cynlluniau a dechrau talu ym mis Hydref 2022; fodd bynnag, er bod cynlluniau wedi cael eu cyflwyno mewn da bryd erbyn 2 Awst 2022, dim ond ar 5 Rhagfyr cafodd y cynlluniau eu cymeradwyo gan yr Adran Ffyniant Bro, Tai a Chymunedau.
25. Cafodd cyllid ar gyfer y flwyddyn ariannol 2022/23 (gwerth £74m) ei ryddhau i awdurdodau lleol ddiwedd mis Ionawr 2023. Cafodd tua £15m ei ddal yn ôl i ddechrau gan Lywodraeth y DU oherwydd problemau parhaus ynghylch y gallu i gyflawni ei rhaglen *Lluosi*.
26. Cawn ar ddeall y bydd y £15m yn cael ei ryddhau i'w wario yn 2023/24; fodd bynnag, mae ffocws cul Lluosi yn parhau a fydd yn ei gwneud hi'n anodd i awdurdodau lleol wario'r dyraniadau Lluosi yn llawn.
27. Er nad oes darlun cyffredinol mewn rhanbarthau ac ar draws rhanbarthau, mae awdurdodau lleol yn defnyddio'r cyllid i gefnogi prosiectau llywodraeth leol ac maent wedi agor rowndiau cyllido'n raddol ar gyfer sectorau allanol. Mae'r rowndiau cyllido hyn wedi cael eu hagor ar adegau gwahanol gyda threfniadau gwahanol a meini prawf asesu gwahanol. Mae nifer yn dweud bod y galw am gyllid yn llawer mwy na'r cyllid sydd ar gael.
28. Bydd angen i weithgareddau prosiectau'r Gronfa Ffyniant Gyffredin ddod i ben erbyn mis Rhagfyr 2024 er mwyn cwblhau'r holl wariant erbyn 31 Mawrth 2025.

Mae hyn yn golygu, er ei fod yn gynllun tair blynedd, mai dim ond tua 18 mis fydd ar gael i gyflawni prosiectau'r Gronfa Ffyniant Gyffredin.

29. Mae Llywodraeth y DU wedi rhoi llywodraeth leol o dan gryn bwysau drwy fynnu ei bod yn gweinyddu'r Gronfa Ffyniant Gyffredin. Llywodraeth leol sydd bellach yn gyfrifol am reoli disgwyliadau'r sector cyhoeddus, y sector addysg uwch/addysg bellach, y sector busnes a'r trydydd sector. Mae'r rhain wedi elwa'n sylweddol o Gronfeydd Strwythurol a Buddsoddiadau'r UE ac maent i gyd yn chwilio am gyllid yn lle cyllid yr UE a hynny o gronfa lai o lawer.
30. Mae'r pwysau hyn yn waeth oherwydd bod Llywodraeth y DU wedi bod yn araf yn lansio'r Gronfa Ffyniant Gyffredin, yn cymeradwyo cynlluniau buddsoddi ac yn rhyddhau'r arian.
31. Oherwydd pwysau amser, llai o gyllid ac amserlenni cyflawni byr, mae awdurdodau lleol yn cael eu gorfodi i gefnogi prosiectau tymor byr nad ydynt y rhai gorau ac mae iddynt lai o botensial economaidd na'r prosiectau a gefnogwyd drwy Gronfeydd Strwythurol yr UE.
32. Does dim rôl ffurfiol i Lywodraeth Cymru ei chwarae yn y Gronfa Ffyniant Gyffredin gan fod yr holl benderfyniadau allweddol (dyluniad y rhaglenni, lefelau'r cyllid, y fethodoleg dyrannu, y blaenoriaethau buddsoddi a'r ffocws ar lywodraeth leol) wedi cael eu gwneud gan Lywodraeth y DU cyn lansio'r Gronfa Ffyniant Gyffredin ym mis Ebrill 2022.
33. Mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn gweithio gydag awdurdodau lleol i osgoi cymaint â phosibl o ddyblygu mewn meysydd fel cymorth sgiliau a busnes. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn parhau i gynnal cyfarfodydd rheolaidd o'r Fforwm Strategol ar gyfer Buddsoddi Rhanbarthol yng Nghymru, o dan gadeiryddiaeth Huw Irranca-Davies AS, i rannu gwybodaeth a gwersi a ddysgwyd ymysg partneriaid yng Nghymru.
34. Fodd bynnag, gydag awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru yn gwasanaethu'r un cynulleidfaoedd ac o ystyried maint a nifer y prosiectau sydd bellach ar waith, mae amgylchedd nad yw gyda'r gorau i ddarparu sgiliau a chymorth i fusnesau wedi cael ei greu.
35. Rydym hefyd wedi gorfod gwneud penderfyniadau anodd ynghylch ein blaenoriaethau cyllideb i gynnal ein hymrwymiad i gynlluniau Prentisiaethau a Busnes Cymru a oedd gynt wedi elwa o gymorth cyllid yr UE. Er enghraifft, rydym yn buddsoddi £20.9m ychwanegol y flwyddyn o gyllid Llywodraeth Cymru hyd at fis Mawrth 2025 i lenwi'r bwch ac ymestyn gwasanaeth craidd Busnes Cymru y tu hwnt i ddiwedd cyllid yr UE eleni.
36. Rydym hefyd wedi cynyddu'r cyllid ymchwil sydd ar gael drwy CCAUC a'i gronfa ymchwil o ansawdd i brifysgolion, ac rydym yn parhau i weithio gyda CCAUC ar sut i gynyddu faint o grantiau cystadleuol sy'n cael eu hennill yn system ymchwil Cymru.

Lluosi

37. Mae'r cynllun rhifedd Lluosi, sy'n rhan o'r Gronfa Ffyniant Gyffredin, yn tresmasu ymhellach i faes polisi datganoledig.
38. Ar ben hynny, er bod Llywodraeth y DU yn defnyddio'r gronfa i gefnogi ei chynlluniau ei hun ar draws y DU, nid yw'n rhoi'r gallu i Lywodraeth Cymru ariannu cynlluniau ar draws Cymru – er bod cyllid yr UE wedi cefnogi amrywiaeth o raglenni sgiliau a busnes hanfodol ar hyd a lled Cymru.
39. Mae rhifedd oedolion wedi'i ddatganoli ac mae Lluosi yn gweithredu mewn cystadleuaeth uniongyrchol â darpariaeth Dysgu Oedolion yn y Gymuned, sydd eisoes ar gael yng Nghymru. Mae hefyd yn peri risg o ddyblygu gwaith y rhaglen Sgiliau Hanfodol Cymru sydd wedi hen ennill ei phlwyf. Bydd hyn yn golygu bod dysgwyr yng Nghymru yn wynebu ystod ddrislyd a chymhleth o opsiynau.

Y Gronfa Ffyniant Bro

40. Mae'r Gronfa Ffyniant Bro yn enghraifft arall o Lywodraeth y DU yn defnyddio pwerau cymorth ariannol Deddf Marchnad Fewnol y DU i benderfynu ar wariant yn uniongyrchol mewn meysydd datganoledig gan osgoi Llywodraeth Cymru a'r Senedd.
41. Mae'r Gronfa Ffyniant Bro yn cymryd lle Cronfa Trefi Lloegr. Fe'i cyhoeddwyd yn Adolygiad o Wariant y DU ym mis Tachwedd 2020 fel mesur ar gyfer Lloegr y byddai Llywodraeth Cymru yn derbyn swm canlyniadol Barnett ar ei gyfer.
42. Fodd bynnag, ym mis Chwefror 2021, cadarnhaodd Llywodraeth y DU y byddai'n darparu'r Gronfa Ffyniant Bro ar draws y DU heb unrhyw ymgynghori na chyfathrebu ymlaen llaw. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi cael unrhyw rôl yn natblygiad y Gronfa hon na'r broses o'i chyflwyno.
43. Yn rownd gyntaf y Gronfa Ffyniant Bro (2021), llwyddodd chwe awdurdod lleol yng Nghymru (Rhondda Cynon Taf, Powys, Sir Gaerfyrddin, Sir Benfro, Ceredigion a Wrecsam) i sicrhau cyllid ar gyfer 10 cais a oedd werth cyfanswm o £121m. Roedd y ceisiadau aflwyddiannus yng Nghymru werth £172m.
44. Yn ail rownd y Gronfa Ffyniant Bro (2023), llwyddodd 11 awdurdod lleol yng Nghymru (Ynys Môn, Blaenau Gwent, Pen-y-bont ar Ogwr, Caerffili, Caerdydd, Conwy, Sir Ddinbych, Gwynedd, Castell-nedd Port Talbot, Abertawe, Torfaen) gydag un cais yr un gan roi cyfanswm o £208m. £582m oedd cyfanswm y ceisiadau aflwyddiannus.
45. Cyhoeddodd Llywodraeth y DU brosiectau llwyddiannus yr ail rownd ar 19 Ionawr 2023 er bod disgwyl cael y cyhoeddiad yn ystod hydref 2022. Mae'r oedi hwn

wedi rhoi pwysau ychwanegol ar awdurdodau lleol ac yn golygu bod cynnydd mewn chwyddiant yn effeithio ar brosiectau.

46. Nid yw Sir y Fflint, Merthyr Tudful, Sir Fynwy, Casnewydd na Bro Morgannwg wedi cael unrhyw gyllid eto o ddwy rownd gyntaf y Gronfa Ffyniant Bro.
47. Disgwylir y drydedd rownd a'r rownd olaf yn 2024. Mae'n debyg y bydd hon yn llai o lawer na'r ddwy rownd gyntaf o ystyried bod tua £1bn ar ôl ar draws y DU o gyfanswm dyraniad cyllid tair blynedd y Gronfa Ffyniant Bro, sef £4.8bn.
48. Mae disgwyl i brosiectau'r Gronfa Ffyniant Bro ddod i ben ym mis Rhagfyr 2024 ac mae'n rhaid cwblhau'r cyllid erbyn 31 Mawrth 2025 (ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol).